

ΒΡΑΒΕΙΟ PULITZER

JHUMPA LAHIRI

Εκεί όπου
ανθίζουν
οι
νάκινθοι

μυθιστόρημα

Υποψήφιο για το Βραβείο Booker 2013

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ



1

Στα ανατολικά της Λέσχης Τόλι, μετά το σημείο όπου η οδός Ντεσαπράν Σασμάλ χωρίζεται στα δύο, βρίσκεται ένα μικρό τζαμί. Μια στροφή οδηγεί σε ένα ήσυχο απομονωμένο κομμάτι γης. Μια πυκνοκατοικημένη περιοχή με στενά δρομάκια και ταπεινά μεσοαστικά σπίτια.

Κάποτε, μέσα σ' αυτό το απομονωμένο κομμάτι γης, υπήρχαν δυο μακρουλές λίμνες, η μια πλάι στην άλλη. Πίσω από αυτές βρισκόταν ένα γούπατο με έκταση κάμποσα εκτάρια.

Την εποχή των μουσώνων η στάθμη των λιμνών ανέβαινε τόσο ώστε δεν φαινόταν η αποβάθρα που ήταν χτισμένη ανάμεσά τους. Το γούπατο γέμιζε κι αυτό με βροχή, το βάθος του έφτανε στα τρία με τέσσερα πόδια, με το νερό να μένει εκεί για μερικούς μήνες του χρόνου.

Ο πλημμυρισμένος κάμπος ήταν γεμάτος με υάκινθους του νερού. Τα ζιζάνια επέπλεαν και μεγάλωναν επιθετικά. Τα φύλλα τους έκαναν την επιφάνεια να μοιάζει σταθερή. Το πράσινο σε αντίθεση με το γαλάζιο του ουρανού.

Απλές καλύβες ορθώνονταν εδώ κι εκεί κατά μήκος της περιφέρειας. Οι φτωχοί έμπαιναν εκεί αναζητώντας οποιοδήποτε φαγώσιμο. Το φθινόπωρο έρχονταν οι ερωδιοί, με τα λευκά φτε-

ρά τους μαυρισμένα από την αιθάλη της πολιτείας· στέκονταν ασάλευτοι και περιέμεναν τη λεία τους.

Στο υγρό κλίμα της Καλκούτας, η εξάτμιση ήταν αργή. Στο τέλος όμως ο ήλιος στέγνωνε τα περισσότερα από τα νερά της πλημμύρας, αφήνοντας να φανεί ξανά το νοτισμένο χώμα.

Ο Σουμπάς και ο Ουντάγιαν είχαν περάσει πολλές φορές μέσα από το γούπατο. Από εκεί έκοβαν δρόμο για να φτάσουν σε ένα χωράφι στην άκρη της γειτονιάς, όπου πήγαιναν για να παίξουν ποδόσφαιρο. Αποφεύγοντας τις λακκούβες, πατώντας πάνω σε στρώματα από φύλλα υακίνθων που έμεναν σ' εκείνο το σημείο. Ανασαίνοντας τον υγρό αέρα.

Μερικά πλάσματα γεννούσαν αυγά ικανά να αντέξουν την εποχή της ξηρασίας. Άλλα επιζούσαν καθώς θάβονταν μόνα τους μέσα στη λάσπη, σε μια προσομοίωση θανάτου, περιμένοντας να ξανάρθουν οι βροχές.

2

Ποτέ δεν είχαν πατήσει το πόδι τους στη Λέσχη Τόλι.¹ Όπως οι περισσότεροι εκεί γύρω, είχαν προσπεράσει εκατοντάδες φορές την ξύλινη πύλη της, τα τούβλινα τείχη της.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '40, ο πατέρας τους συνήθιζε να παρακολουθεί τα άλογα που έτρεχαν στον στίβο. Τα παρακολουθούσε από τον δρόμο, καθώς στεκόταν ανάμεσα σ' αυτούς που έβαζαν στοιχήματα και άλλους θεατές, που δεν μπορούσαν να πληρώσουν ένα εισιτήριο ή να μπουν στον χώρο της Λέσχης. Μετά τον Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο όμως, την εποχή περίπου που γεννήθηκαν ο Σουμπάς και ο Ουντάγιαν, το ύψος του τείχους αυξήθηκε, έτσι ώστε το κοινό να μην μπορεί πια να βλέπει τι γινόταν στο εσωτερικό.

Ο Μπιζμιλάχ, ένας γείτονας, δούλευε σαν συνοδός παικτών του γκολφ στη Λέσχη. Ήταν ένας μουσουλμάνος που είχε μείνει στο Τόλιγκαντζ μετά την Απόσχιση.² Για λίγα πιάστρα³ τούς πούλαγε μπάλες του γκολφ που είχαν χαθεί ή εγκαταλειφθεί κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Μερικές από αυτές ήταν χαρακωμένες, θυμίζοντας χαρακιά σε δέρμα ανθρώπου, και αποκάλυπταν το ροζ λαστιχένιο εσωτερικό τους.

Στην αρχή εκείνοι χτυπούσαν τις βαθουλωμένες μπάλες

μπρος πίσω με ραβδιά. Έπειτα ο Μπιζμιλάχ τους πούλησε ένα σιδερένιο μπαστούνι του γκολφ με λαβή ελαφρώς λυγισμένη. Ένας απογοητευμένος παίκτης το είχε καταστρέψει χτυπώντας το πάνω σε ένα δέντρο.

Ο Μπιζμιλάχ τους έδειξε πώς να σκύβουν μπροστά, πού να τοποθετούν τα χέρια τους. Προσδιορίζοντας αόριστα το τέρμα του παιχνιδιού, έσκαβαν τρύπες στο χώμα και προσπαθούσαν να ρίξουν εκεί μέσα τις μπάλες. Μολονότι τους χρειαζόταν ένα διαφορετικό μπαστούνι για να στέλνουν τις μπάλες σε μεγαλύτερες αποστάσεις, αυτοί χρησιμοποιούσαν το σιδερένιο. Το γκολφ όμως δεν έμοιαζε με το ποδόσφαιρο ή το κρίκετ. Δεν ήταν ένα άθλημα όπου τα αδέρφια θα μπορούσαν να αυτοσχεδιάζουν ικανοποιητικά.

Πάνω στο χώμα του πρόχειρου γηπέδου, ο Μπιζμιλάχ σκάρωσε έναν χάρτη της Λέσχης Τόλι. Τους είπε ότι κοντά στο οίκημα της Λέσχης βρίσκονταν μια πισίνα, στάβλοι, ένα γήπεδο του τένις. Εστιατόρια όπου το τσάι σερβιριζόταν από ασημένια σκεύη, ειδικές αίθουσες για μπιλιάρδο και μπριτζ. Γραμμόφωνα που έπαιζαν μουσική. Μπάρμεν με λευκά σακάκια που ετοίμαζαν κάτι ποτά που τα έλεγαν pink lady και gin fizz.

Τώρα πρόσφατα η διεύθυνση της Λέσχης είχε υψώσει κι άλλα περιοριστικά τείχη για να κρατάει μακριά τους παρείσακτους. Ο Μπιζμιλάχ όμως τους είπε ότι κατά μήκος της δυτικής άκρης υπήρχαν ακόμη σημεία με συρμάτινη περίφραξη από τα οποία μπορούσε κανείς να περάσει.

Εκείνοι περίμεναν μέχρι να σουρουπώσει, ως την ώρα που οι παίκτες του γκολφ θα διέκοπταν το παιχνίδι για να αποφύγουν τα κουνούπια και θα αποσύρονταν στο οίκημα της Λέσχης για να πουν τα ποτά τους. Κράτησαν κρυφό το σχέδιό τους, δεν το ανέφεραν στα άλλα αγόρια στη γειτονιά. Πήγαν περπατώντας ως το τζαμί στη γωνία τους· οι ερυθρόλευκοι μιναρέδες του τζαμιού ξεχώριζαν ανάμεσα στα κτίρια που το περιέβαλλαν.

Έπειτα έστριψαν και βγήκαν στον κεντρικό δρόμο, κουβαλώντας το σιδερένιο μπαστούνι του γκολφ και δυο άδεια μπιτόνια κηροζίνης.

Πέρασαν απέναντι, στην άλλη πλευρά της περιοχής του Technicians' Studio.⁴ Τράβηξαν προς τους ορυζώνες, εκεί όπου έναν καιρό κυλούσε ο Άντι Γκάγκα, εκεί όπου κάποτε οι Βρετανοί αρμένιζαν με τα πλοία τους προς το δέλτα του ποταμού.

Εκείνη την εποχή ο ποταμός λίμναζε, περιτριγυρισμένος από οικισμούς των Ινδών που είχαν έρθει από την Ντάκα, από το Ρατζσάχι, από το Τσιταγκόνγκ. Ένας εκτοπισμένος πληθυσμός που η Καλκούτα τον βόλεψε μεν αλλά τον αγνοούσε. Από την εποχή της Απόσχισης, εδώ και δέκα χρόνια, οι άνθρωποι αυτοί είχαν καταλάβει τμήματα του Τόλιγκαντζ, με τον ίδιο τρόπο που οι βροχές των μουσώνων έκαναν το γούπατο να σκουραίνει.

Στο πλαίσιο του προγράμματος ανταλλαγής, μερικοί από τους κυβερνητικούς υπαλλήλους είχαν πάρει σπίτια. Οι περισσότεροι όμως ήταν πρόσφυγες που έφταναν κατά κύματα και είχαν στερηθεί την πατρώα γη τους. Μια σύντομη εισοδή, έπειτα μια πλημμύρα. Ο Σουμπάς και ο Ουντάγαν τους θυμούνταν. Μια θλιβερή πομπή, ένα ανθρώπινο κοπάδι. Λίγοι μπόγοι στα κεφάλια τους, μωρά κρεμασμένα με λουριά πάνω στα στήθη των γονιών τους.

Έφτιαχναν καταλύματα από караβόπανο ή αχυροσκεπές, με τοίχους από πλεχτό μπαμπού. Ζούσαν χωρίς συνθήκες υγιεινής, χωρίς ηλεκτρισμό. Σε παραπήγματα πλάι σε σωρούς σκουπιδιών, σε οποιονδήποτε διαθέσιμο χώρο.

Εξαιτίας τους ο Άντι Γκάγκα, στις όχθες του οποίου υψώνονταν η Λέσχη Τόλι, ήταν τώρα ένας αποχετευτικός αγωγός της νοτιοδυτικής Καλκούτας. Εξαιτίας τους υψώθηκαν τα πρόσθετα τείχη της Λέσχης.

Ο Σουμπάς και ο Ουντάγαν δεν βρήκαν καμιά συρμάτινη περιφράξη. Σταμάτησαν σε ένα σημείο όπου το τείχος ήταν αρ-

κετά χαμηλό ώστε να μπορούν να σκαρφαλώσουν. Φορούσαν σορτς. Οι τσέπες τους ήταν γεμάτες με μπάλες του γκολφ. Ο Μπιζμιλάχ τους είπε ότι θα έβρισκαν πολύ περισσότερες μέσα στη Λέσχη, όπου οι μπάλες κείτονταν καταγής, πλάι στους λοβούς που έπεφταν από τους ταμάρινδους.

Ο Ουντάγχαν πέταξε το σιδερένιο μαστούνι πάνω από το τείχος. Έπειτα το ένα από τα μπιτόνια της κηροζίνης. Όρθιος πάνω στο άλλο μπιτόνι, θα έσπρωχνε τον Σουμπάς για να μπορέσει να καβαλήσει το τείχος. Εκείνη την εποχή όμως ο Ουντάγχαν ήταν μερικές ίντσες πιο κοντός.

«Πλέξε τα δάχτυλά σου» είπε ο Ουντάγχαν.

Ο Σουμπάς ένωσε τα χέρια του. Ένωσε το βάρος του ποδιού του αδελφού του, τη φθαρμένη σόλα από το πέδιλό του, έπειτα όλο του το κορμί να τον τσακίζει για μια στιγμή. Ο Ουντάγχαν σκαρφάλωσε στα γρήγορα. Καβάλησε τον τοίχο.

«Να φυλάω εγώ σκοπός απ' αυτή τη μεριά όσο εσύ θα εξερευνάς;» τον ρώτησε ο Σουμπάς.

«Και τι σόι διασκέδαση θα είναι αυτή;»

«Τι βλέπεις;»

«Ελα να δεις μόνος σου».

Ο Σουμπάς έσπρωξε το μπιτόνι κοντύτερα στον τοίχο. Πάτησε πάνω του, νιώθοντας το κούφιο εσωτερικό του να ταλαντεύεται κάτω από τα πόδια του.

«Πάμε» είπε ο Σουμπάς.

Ο Ουντάγχαν τεντώθηκε, κρεμάστηκε προς τα κάτω έτσι που μόνο τα δάχτυλά του φαίνονταν. Έπειτα άφησε τα χέρια του κι έπεσε. Ο Σουμπάς μπορούσε να τον ακούσει να βαριανασαίνει από την προσπάθεια.

«Είσαι εντάξει;»

«Φυσικά. Σειρά σου τώρα».

Ο Σουμπάς γαντζώθηκε από τον τοίχο με τα χέρια του, το στήθος του σφίχτηκε πάνω του, γρατσούνισε τα γόνατά του. Ως

συνήθως, δεν ήταν σίγουρος αν ήταν πιο απογοητευμένος από την τόλμη του Ουντάγιαν ή τη δική του ατολμία. Ο Σουμπάς ήταν δεκατριών χρονών, δεκαπέντε μήνες μεγαλύτερος. Η ζωή του όμως δεν είχε κανένα νόημα χωρίς τον Ουντάγιαν. Ακόμα και στις πρώιμες αναμνήσεις του, σε κάθε σημείο, ο αδελφός του ήταν παρών.

Ξαφνικά δεν βρίσκονταν πια στο Τόλιγκαντζ. Μπορούσαν να ακούσουν την κυκλοφορία των αυτοκινήτων που συνεχιζόταν κάτω στον δρόμο, μα δεν την έβλεπαν πια. Τους περικύκλωναν ογκώδεις κουρουπίτες και ευκάλυπτοι, βραγξίες και πλουμερίες.

Ποτέ ο Σουμπάς δεν είχε ξαναδεί τέτοιο γρασίδι, ομοιόμορφο σαν χαλί, να απλώνεται πάνω στα κατηφορικά περιγράμματα της γης. Κυματιστό σαν τους αμμόλοφους στην έρημο ή σαν τη φουσκονεριά και τη φυρονεριά στη θάλασσα. Ήταν τόσο φίνα κουρεμένο ολόγουρα στις τρύπες του γκολφ, που του έδινε την εντύπωση βρύων όταν το πίεζε. Το χώμα από κάτω ήταν μαλακό σαν το δέρμα της κεφαλής, με το γρασίδι εκεί να φαίνεται έναν τόνο ανοιχτότερο.

Ποτέ δεν είχε δει τόσους ερωδιούς μαζεμένους στο ίδιο μέρος, να φεύγουν μόλις πλησίαζε πολύ κοντά τους. Τα δέντρα έριχναν τις απογευματινές σκιές τους στην πελούζα. Καθώς σήκωνε το κεφάλι και τα κοίταζε, τα μαλακά τους μέλη χωρίζονταν, σαν τις απαγορευμένες ζώνες ενός γυναικείου κορμιού.

Κι οι δυο ήταν χαλισμένοι από τη συγκίνηση της παραβίασης, από τον φόβο μήπως τους πιάσουν. Δεν τους αντιλήφθηκε όμως ούτε φύλακας πεζός ή έφιππος, ούτε κανένας συντηρητής. Καείς δεν ήρθε να τους κυνηγήσει τέλος πάντων.

Άρχισαν να χαλαρώνουν ανακαλύπτοντας μια σειρά από σημαίες στημένες κατά μήκος του γηπέδου. Οι τρύπες ήταν σαν αφαλοί στο χώμα, γεμισμένες με κουπάκια, υποδεικνύοντας πού θα έπρεπε να πάνε οι μπάλες του γκολφ. Ρηχοί λάκκοι με άμμο ήταν διάσπαρτοι εδώ κι εκεί. Λακκούβες στη σωστή διαδρομή

που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι μπάλες, με παράξενα σχήματα, σαν σταγόνες που τις έβλεπε κάποιος στο μικροσκόπιο.

Έμειναν μακριά από την κύρια είσοδο, μη διακινδυνεύοντας να πάνε προς το οίκημα της Λέσχης, όπου τα ξένα ζευγάρια περπατούσαν πιασμένα αγκαζέ, ή κάθονταν σε καλαμένιες καρέκλες κάτω από τα δέντρα. Από καιρό σε καιρό, τους είχε πει ο Μπιζμιλάχ, γινόταν ένα πάρτι γενεθλίων για το παιδί κάποιας βρετανικής οικογένειας που εξακολουθούσε να ζει στην Ινδία, με παγωτά και βόλτες με αλογάκια πόνεϊ, και μια τούρτα που πάνω της είχε κεριά αναμμένα. Αν και ο Νεχρού⁵ ήταν ο πρωθυπουργός της χώρας, το πορτρέτο της νέας βασίλισσας της Αγγλίας, της Ελισάβετ Β', ήταν αυτό που δέσποζε στο κεντρικό σαλόνι της Λέσχης.

Στην παραμελημένη τους γωνιά, με τη συντροφιά ενός νεοροβούβαλου που είχε ξεστρατίσει και μπήκε κι αυτός μέσα, ο Ουντάγιαν ταλαντευόταν ορμητικά. Σηκώνοντας τα μπράτσα του πάνω από το κεφάλι του, παίρνοντας πόζες, κραδαίνοντας το μπάστούνι του γκολφ σαν να ήταν σπαθί. Διέλυσε το άσφογο γρασίδι, χάνοντας κάμποσες μπάλες σε μια λακούβα με νερό. Γύρεψαν άλλες για να τις αντικαταστήσουν στα γρήγορα.

Ο Σουμπάς φύλαγε τσίλιες, στήνοντας αυτί μήπως ακούσει να πλησιάζουν οπλές αλόγων πάνω στα πλατιά μονοπάτια με το κοκκινόχωμα. Άκουγε τα χτυπήματα ενός τρυποκάρυδου. Τα μακρινά χτυπήματα ενός δρεπανιού, λες και κάπου αλλού μέσα στη Λέσχη κάποιος κούρευε ένα κομμάτι του γρασιδιού με το χέρι.

Τσακάλια κάθονταν στητά σε αγέλες, με τις καφετιές προβιές τους να κάνουν γκρίζα νερά. Καθώς το φως μειωνόταν κάπως, τα τσακάλια άρχισαν να ψάχνουν για τροφή, με τις ισχνές φιγούρες τους να τρέχουν σε ευθείες γραμμές. Το αλαφιασμένο ουρλιαχτό τους, αντηχώντας μέσα στη Λέσχη, σήμαινε ότι ήταν αργά, ώρα να γυρίσουν σπίτι τα αδέλφια.

Άφησαν εκεί τα δυο μπιτόνια της κηροζίνης· το ένα έμεινε απέξω για να σημαδέψουν το μέρος. Βεβαιώθηκαν ότι το άλλο ήταν καλά κρυμμένο μέσα στη Λέσχη, πίσω από κάτι χαμόκλαδα.

Στις επόμενες επισκέψεις τους ο Σουμπάς μάζεψε φτερά και άγρια αμύγδαλα. Είδε γύπες να κάνουν το μπάνιο τους σε νερό-λακκους και να απλώνουν τις φτερούγες τους για να στεγνώσουν.

Μια φορά βρήκε ένα αυγό που έπεσε, χωρίς να πάθει τίποτα, από τη φωλιά μιας υπολαΐδας. Το πήρε προσεκτικά στο σπίτι του, βάζοντάς το σε ένα πηλίνο κεσεδάκι από ζαχαροπλαστείο, και το σκέπασε με κλαδάκια. Και έσκαψε ένα λακκάκι γι' αυτό στον κήπο πίσω από το σπίτι τους, στη ρίζα ενός μάνγκο, όταν το αυγό δεν έσκασε.

Καλκούτα, δεκαετία του 1960. Ο Ουντάγιαν και ο Σουμπάς είναι δυο ακώριστα αδέρφια. Μεγαλώνοντας, όμως, ακολουθούν διαφορετικές πορείες. Ο Ουντάγιαν, παρορμητικός και μαχητικός, εντάσσεται στο μαοϊκό κίνημα και παλεύει με πάθος ενάντια στις ανισότητες και την αδικία της μετα-αποικιακής Ινδίας. Ο Σουμπάς, πιο φρόνιμος και φιλήσυχος, εγκαταλείπει την πατρίδα του για να σπουδάσει στην Αμερική. Όλα όμως θα ανατραπούν από τη δραματική εκτέλεση του Ουντάγιαν. Ο μεγάλος αδερφός αναγκάζεται να επιστρέψει εσπευσμένα στη γενέτειρά του και να πάρει τολμηρές αποφάσεις για τη νεαρή χήρα που είναι έγκυος.

Η βραβευμένη με το Pulitzer Jhumpa Lahiri συνθέτει ένα συναρπαστικό, βαθιά συγκινητικό μυθιστόρημα για τη μοίρα και τη θέληση, την εξορία και την επιστροφή.

Μία από τις σημαντικότερες σύγχρονες συγγραφείς στην καλύτερη στιγμή της.
Vogue

Ένα υπέροχο, οικουμενικό λογοτεχνικό έργο... Ο απόλυτος θρίαμβος της Lahiri.
Booklist

Έξοχο... Η Lahiri χειρίζεται τους χαρακτήρες της χωρίς να αφήνει δακτυλικά αποτυπώματα.

New York Times Book Review

Εξαιρετικό, καθηλωτικό... Ένα λογοτεχνικό θαύμα.

Washington Post

ISBN 978-960-566-395-7



9 789605 663957

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 6395

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

